

**ДО
ВИСШИЯ СЪДЕБЕН СЪВЕТ**

**КОНЦЕПЦИЯ
ЗА СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ
НА ВОЕННО-АПЕЛАТИВЕН СЪД – СОФИЯ**

НА ПЛАМЕН ЙОРДАНОВ ПЕТКОВ, Д-Р

**КАНДИДАТ ЗА ЗАЕМАНЕ НА ДЛЪЖНОСТТА
АДМИНИСТРАТИВЕН РЪКОВОДИТЕЛ – ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВОЕННО-АПЕЛАТИВЕН СЪД - СОФИЯ**

СОФИЯ

2014

Уважаеми членове на Висшия съдебен съвет,

Като кандидат за административен ръководител на Военно-апелативния съд, представям пред Вас настоящата Концепция за основните ми разбирания и идеи за стратегическо управление на Военно-апелативния съд.

Лична мотивация за заемане на длъжността

Личната ми мотивация за заемане на длъжността председател на Военно-апелативния съд е продиктувана от дългогодишната ми практическа работа като военен магистрат в системата на българското военно правосъдие, както и от извършените от мен сериозни научни изследвания в областта на военните престъпления, българските военни съдилища и военните съдилища в съвременния свят.

Роден съм на 09.10.1971 г. в гр. Русе. Средно образование завърших през 1990 г. в Техникум по електротехника „Н. Й. Вапцаров“ гр. Русе. През 1997 г. завърших висше юридическо образование в Юридическия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. През 1998 г. бях съдебен кандидат при Русенския окръжен съд. От 01.02.1999 г. до 06.06.2001 г. бях съдия по вписванията при Русенския районен съд. От 06.06.2001 г. до 15.01.2013 г. бях военен следовател във Варненската военно-окръжна прокуратура. От 16.01.2013 г. заемам сегашната си длъжност „следовател“ в Окръжен следствен отдел в Окръжна прокуратура – Русе.

През 2010 г. завърших Военна академия „Г. С. Раковски“ – София, магистърска специалност „Национална сигурност и отбрана“ с тема на дипломна работа „Военното правосъдие на България в системата за национална сигурност“. През 2012 г. – 2013 г. бях докторант на самостоятелна подготовка към Катедрата по наказателноправни науки в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. На 14.03.2013 г. предсрочно и успешно защитих докторска дисертация на тема „Военни престъпления“, с която придобих образователна и научна степен „Доктор“ по 3.6. „Право“ (Наказателно право). През учебната 2010/2011 г. бях преподавател на граждански договор във ВА „Г. С. Раковски“ – София по учебната дисциплина „Трудово и осигурително право“. През учебната 2013/2014 г. преподавах по граждански договор в същата академия по дисциплините „Международно хуманитарно право“, „Правна регламентация на военното дело“, както и на „Специализиран курс по антитерористични операции“ – по правна подготовка с теми „Особености и наказателноправна характеристика на тероризма“. Автор съм на 1 монография „Военни престъпления“ и 11 публикации, посветени на военните престъпления и военните съдилища, които прилагам към подадените от мен документи. Участник съм в 4 научни конференции, проведени във ВА „Г.С. Раковски“ и в Института на държавата и правото при БАН, където изнесох научни доклади в

областта на военните престъпления и военните съдилища, които винаги предизвикваха сериозен резонанс.

Работата ми по дисертационния ми труд на тема „Военни престъпления“ беше единодушно високо оценена от научното жури – проф. д-р Александър Стойнов – председател и членове – проф. д-р Румен Марков, проф. д-р Пламен Панайотов, проф. д-р Момяна Гунева и проф. д-р Румен Владимиров. Всички те единодушно посочиха, че този труд е първото и единствено в съвременното българско наказателно право научно изследване в областта на военните престъпления. Според проф. д-р А. Стойнов представеният от мен дисертационен труд „е първото и засега единствено цялостно и всеобхватно монографично изследване на правната уредба относно военните престъпления. След кодификацията на българското наказателно право тази материя е разглеждана единствено на ниво лекции или учебник.“

Завършената от мен магистърска специалност „Национална сигурност и отбрана“ във ВА „Г. С. Раковски“ ми даде възможност да се запозная със съвременното състояние и развитие на военното дело, българските въоръжени сили и НАТО. Понеже военното правосъдие е свързано с правоприлагането в специфични условия, каквато е спецификата на въоръжените сили, това ми е от изключителна полза.

Независимо, че от 2013 г. излязох от системата на военното правосъдие, аз не съм прекъсвал контактите си с българските въоръжени сили и не съм безучастен към случващото се в тях, както и в системата на военното правосъдие. Освен, че преподавам по граждански договор във ВА „Г. С. Раковски“ през м. март 2013 г. персонално бях поканен и водих занятия по правна подготовка на командирски сбор на началника на Военно окръжие – Русе, а през 2014 г. – в гр. Сливен, Варна и Русе (м. февруари и март) водих занятия по проблемите и аспектите на военните престъпления на командирски сборове, организирани от началниците на Централно военно окръжие – София към Министерството на отбраната (с участието на началниците на всички военни окръжия в страната), Военно окръжие – Варна и Военно окръжие – Русе. Лекциите, водени от мен бяха оценени високо и по тези поводи бяха изпратени благодарствени писма до прекия ми ръководител – Окръжен прокурор на Окръжна прокуратура – Русе .

Научните ми интереси са в областта на военните престъпления и системата на военните съдилища, тероризъм, престъпления по море и международното хуманитарно право. През м. октомври 2012 г. започнах работа по монография посветена на цялостната история и съвременно състояние на българските военни съдилища, като от 10.10.2012 г. до 10.12.2012 г. проведох изследователска работа в Държавния военноисторически архив – В. Търново.

Практическият ми опит на военен следовател (11 години и 6 месеца), както и проведените от мен научни изследвания (започнали през 2002 г.) ми позволиха

да се запозная детайлно с организацията и функционирането на българските военни съдилища и на военните съдилища в съвременния свят.

Всичко това – професионалният ми практически стаж като военен магистрат, както и натрупания сериозен научен потенциал в областта на правото и отбраната, а също и дадените за мен положителни оценки, както в областите на науката и на практиката ми дава увереност, че успешно мога да ръководя Военно-апелативния съд.

Основна цел

Ако бъде избран на длъжността председател на Военно-апелативния съд основната ми цел ще бъде да се гарантира върховенството на закона и да се достигне до европейските стандарти за независимост, прозрачност и отчетност на българската съдебна система.

Анализ и оценка на състоянието на органа на съдебната власт

След 1989 г. в развитието на българското общество и държава настъпиха радикални промени и противоречиви процеси от социален, икономически, политически, военен, правов характер. Ново, актуално значение придобиха въпросите, отнасящи се до развитието на България като правова държава, неотклонно спазване на законността и установения правов ред в страната, обезпечаването и гарантирането на конституционните права и свободи на гражданите. Членството на България в НАТО и интегрирането ѝ в Европейския съюз се очертаха като основни външнополитически приоритети.

Военната организация на държавата, независимо от своята специфика, е органична и иманентна част на обществото. В днешно време, когато е особено актуален проблемът с постоянно увеличаващия се ръст на престъпността вътре в страната, транснационалната организирана престъпност и международния тероризъм, ролята на престъпността в армията като опасен дестабилизиращ фактор е особено важна. Като дестабилизиращ фактор, военната престъпност оказва крайно отрицателно въздействие не само върху въоръжените сили, но и върху държавата и нейните институти.

Произтичащите в страната преобразования вследствие демократичните промени доведоха до кардинални промени в българската съдебна система. В днешно време около правосъдието, включително и военното правосъдие, както и пътищата за неговото развитие са предмет на разгърнати широки дискусии, не само в научните и правоприлагащите среди, но и сред широката общественост. Спецификата на въоръжените сили и носенето на военната служба, като особен вид държавна служба, обуславят юрисдикцията на военните съдилища като специализирани съдилища, влизащи в общата правосъдна система.

Военното правосъдие следи за изпълнението и спазването на законите и военната дисциплина във въоръжените сили, което се осъществява от военните съдилища, които се комплектуват от военни съдии – офицери на действителна военна служба и съдебни заседатели – военнослужещи. Създаването и

съществуването на военното правосъдие се налага от спецификата на военната служба, която изисква специализирани съдилища за извършените деяния, свързани с носенето на военната служба и поддържането на висока дисциплина в армията. Държавният характер на съдебната власт, реализиран от военните съдилища се изразява в това, че те както и другите съдилища в съответствие с процесуалното законодателство, разглеждат делата по същество, произнасяйки се с присъди или решения се постановяват от името на държавата. Основната задача на военното правосъдие е да поддържа правомерното протичане на обществените отношения в сферата на въоръжените сили, като неделим елемент на системата на военната сигурност. Неизпълнението на тази задача винаги е водило до намаляване на боеспособността и бойната готовност на въоръжените сили в мирно време, а във военно време – до поражения и катастрофи. Това винаги е обуславяло актуалността и голямата важност на дейността и функциите на военното правосъдие.

В началото на XXI век пред органите на военното правосъдие стоят мащабни задачи свързани с реструктурирането на Българската армия с оглед изпълнението на задачите, произтичащи от членството в НАТО и Европейския съюз и техните концептуални постановки. Трансформацията на въоръжените сили ще продължи да се извършва на базата на новите виждания за развитието на войските и на новите доктринални схващания относно структурата, подготовката на командния и личния състав, и изграждането на инфраструктура. В същото време тези процеси следва да протичат на правова основа при стриктно спазване на разпоредбите на националното законодателство и международноправните актове по които България е страна. Главната задача на военните съдилища е да осъществяват правосъдие при извършени престъпления, засягащи нормалното протичане на обществените отношения свързани с въоръжените сили. Необходимо е да се отчита, че военните съдилища трябва да отговарят на задачите по оперативността и обезпечаването на високо качество на правоприлагащата дейност, както това го изискват условията на въоръжените сили.

Съгласно Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България на българските въоръжени сили е възложена задачата по въоръжена защита на държавата и изпълнение на операции, и мисии извън територията на страната. За изпълнение на тази задача те трябва да поддържат способности за предотвратяване, възпиране и отговор на възможните заплахи срещу Република България и съюзниците ѝ, за постигане на целите на националната политика в областта на отбраната. На същите изисквания трябва да отговарят и военно-съдебните органи, които са длъжни да обезпечават функционирането на съдебната власт във войските през мирно и военно време. Поради тази причина са обусловени и особеностите по тяхната организация, комплектуване и съдебни райони.

В Република България военните съдилища и военните прокуратури са част от съдебната власт. Съгласно чл. 119, ал. 1 на Конституцията на Република

България правораздаването се осъществява от Върховния касационен съд, Върховния административен съд, апелативни, окръжни, военни и районни съдилища. Чл. 126 на Конституцията постановява, че структурата на българската прокуратура е в съответствие с тази на съдилищата. Законът за съдебната власт конкретизира елементите и определя структурата на съдебната власт, включително и тази на военните съдилища. Структурата на съдебната власт, осъществяваща военното правосъдие е идентична с тази на останалите съдилища и е тризвенева, с три инстанции - първоинстанционни съдилища – военни съдилища, второинстанционен съд – Военно-апелативен съд и касационна инстанция – Върховния касационен съд.

Първите български военни съдилища след 1878 г. са учредени през 1879 г. в гр. Берковица и в гр. Шумен с Приказ, т.е. заповед по военното управление на Княжество България № 59 от 14.06.1879 г. на управляващия военния отдел. С Приказ № 25 от 27.08.1879 г. на военния министър в отмяна на Приказ № 59/14.06.1879 г. за Софийския и Западния военни отдели е учреден един постоянен военен съд с местопребиваване – гр. София.

Главният военен съд, който е касационната инстанция на военните съдилища е започнал своята дейност на 05.08.1879 г. когато е образувано първото дело пред този съд, а първото му заседание е на 17.09.1879 г.¹

С княжески Указ № 44 от 29.03.1883 г. се учредяват две военни съдилища, които са с местопребиваване в градовете София и Русе. С Приказ по военното ведомство № 49 от 25.04.1885 г. на военния министър са определени двата военни-съдебни окръга на Княжество България – Русенски и Софийски.

След Съединението на България на 06.09.1885 г. – с Указ № 58 от 13.12.1885 г. на княз Александър Батенберг е постановено да се учреди Военен съд в гр. Пловдив по образеца на военните съдилища в Северна България – София и Русе, и да действа на същите основания.

Тези три териториални съдилища с някои промени съществуват до 1938 г., когато с приетия Военно-съдебен закон, България е разделена на 4 военносъдебни области, в които се учредява по един военен съд със седалища – София, Пловдив, Плевен и Шумен. Русенският военен съд е преместен в гр. Шумен, а новооткрит е военен съд в гр. Плевен. Тази система съществува до 1950 г.

През 1950 г. съществуващите до него момент областни военни съдилища се раздробяват на армейски военни съдилища, областни военни съдилища и дивизионни съдилища, които нямат йерархическа зависимост помежду си и под тяхната юрисдикция попадат придадените им военни съединения. Със заповед на министъра на народната отбрана от 25.08.1950 г. седалището на Военния съд в гр. Шумен е преместено в гр. Варна и съдът е преименуван.

Освен тези военни съдилища, функциониращи на постоянна основа през мирно време от Освобождението до края на Втората световна война,

¹ Стоянов, Б. За Военно-касационния съд в България (Развитие, организация и дейност). – В: Полувековна България, 1878-1928. София, Печатница на Армейския военно-издателски фонд, 1929, с. 137.

функционират и военно-полеви съдилища, когато е било обявявано в България военно положение и състояние на война за различно време.

От 01.01.1955 г. съгласно Заповед на министъра на народната отбрана областните и войсковите военни съдилища се реорганизируют в пет военни съдилища – София, Пловдив, Сливен, Плевен и Варна, като тази система просъществува до 01.04.2014 г., когато бяха закрити военните съдилища и военно-окръжните прокуратури във Варна и Плевен (Решение на Висшия съдебен съвет от 06.02.2014 г., т. 19).

С въвеждането на триинстанционното производство на 01.04.1998 г. е учреден Военно-апелативния съд, със седалище гр. София.

През 1993 г. с приемането на Закона за Националната полиция (обн. ДВ, бр. 109 от 1993 г.), в преходните и заключителните разпоредби е изменен чл. 388 от НПК (отм), като от подсъдността на военните съдилища са изключени служителите и сътрудниците на Националната полиция. През 1995 г. отчитайки неефективността по водените дела срещу тази категория лица от цивилните съдилища, подсъдността е върната отново към военните съдилища със Закон за изменение и допълнение на НПК (ДВ, бр. 50 от 1995г.). През 1999 г. със ЗИДНПК (ДВ, бр. 70 от 1999 г.) подсъдността на военните съдилища е ограничена само до дела по престъпления извършени при или по повод службата или на възложени служебни задачи от военнослужещи и военните служители от въоръжените сили, служителите и сътрудниците на МВР, офицери и сержанти от други министерства и ведомства. През 2003 г. със ЗИДНПК (ДВ, бр. 50 от 2003 г.) е възстановена пълната подсъдност на военните съдилища по повод категорията лица.

С влизането в сила на сега действащия НПК на 29.04.2006 г. подсъдността на военните съдилища отново е променена. Във връзка с извършената юридическа девоенизация на генералите, офицерите и сержантите от МВР, служителите на МВР са подсъдни на военните съдилища само за извършени престъпления при или по повод службата им. Със Закон за изменение и допълнение на НК (ДВ, бр. 75 от 2006 г. в сила от 13.10.2006г.) в Глава 13 „Военни престъпления“ е допълнено, че отговорност за престъпления по нея глава носят държавните служители от МВР, ГД „Изпълнение на наказанията“ и ГД „Охрана“ към Министерството на правосъдието.

След създаването на Държавната агенция «Национална сигурност» - нейните служители и сътрудници също са включени в подсъдността на военните съдилища (ДВ, бр. 109 от 2007 г.).

Със Закон за изменение и допълнение на НПК (ДВ, бр. 109 от 23.12.2008 г.) от подсъдността на военните съдилища са изведени държавните служители и гражданските лица от МВР и ДАНС.

СРАВНИТЕЛНО-ПРАВЕН АНАЛИЗ НА ВОЕННО-ПРАВОСЪДНИТЕ СИСТЕМИ В ДРУГИТЕ ДЪРЖАВИ

В съвременния свят една от областите на осъществяване на правосъдие и конкретно във въоръжените сили и военизираните ведомства на държавите е тази на военните съдилища. Обобщено може да се каже, че в света сега съществуват три подхода при осъществяването на съдебната власт във въоръжените сили, което позволява да се отделят три групи държави².

Първата група са тези държави, където военните съдилища са постоянно действащи, както в мирно, така и във военно време. Това е най-голямата група държави в света, която включва Австралия, Великобритания, Дания, Египет, Израел, Ирландия, Испания, Италия, Канада, Китай Ливан, Монголия, Полша, Румъния, Русия, САЩ, Словакия, Тайланд, Турция, Швейцария, Южна Корея и др. Република България също спада в тази категория, тъй като съгласно чл. 119 от Конституцията на Република България и чл. 61 от Закона за съдебната власт военните съдилища са постоянно действащ орган за мирно и военно време. Тази група също може да се раздели на две подгрупи – държави в които военните съдилища са част от съдебната власт като Република България, Испания, Румъния, Русия, Словакия, и др., и държави които военните съдилища не влизат в съдебната власт – Австралия, Аржентина, Великобритания - до края на 90-те години на XX век, Ирландия, САЩ, Швейцария и др. В Република Турция военните съдилища сформират самостоятелна военно-съдебна власт.

При втората група държави съществува в мирно време т.нар. смесена юрисдикция. Това са Франция, Нидерландия, Норвегия, Финландия, Унгария и др. държави, където вместо военните съдилища, към общите съдилища на постоянна основа функционират специализирани военни структури (палати, отдели, съвети). Тези учреждения се формират от офицери-юристи, по-рядко от граждански съдии.

При третата група страни – като Германия, Австрия, Португалия, Швеция, Япония и някои други в мирно време не е предвидено функционирането на военни съдилища, с изключението че такива съдилища могат да се създават само при войските намиращи се зад граница. В мирно време по отношение на военнослужещите наказателните дела се разглеждат от общите съдилища.

Малко са държавите, в които не е предвидено съществуването на военни съдилища за мирно и за военно време. На първо място това са държави, в които няма въоръжени сили. Исландия е класически пример за това. На другия полюс е Етиопия – където също няма въоръжени сили, респ. и военни съдилища, но в тази страна властите не могат да контролират територията си. На второ място това са държави, в които числеността на въоръжените сили не е голяма и поради тази причина не са развърнати военни съдилища, а правосъдието се осъществява от обикновените съдилища. Характерно е че държавите със силни въоръжени сили имат постоянно действащи военни съдилища за мирно и военно време,

² Военные суды в современном мире. Москва, Норма, 2006, с. 13-14.

каквито са например САЩ, Великобритания, Израел, Италия, Испания, Канада, Китай, Русия, Турция и т.н. Действително има изключения – като наприм. в Германия и Австрия където не са предвидени в мирно време военни съдилища, но за военно време няма ограничение за учредяване на военни съдилища.

Анализът на съществуващите системи на военните съдилища по света, показва че в повечето държави съществуват военни съдилища, както и че по отношение на извършените престъпления във въоръжените сили има обособени или самостоятелни военно-наказателни закони (кодекси), или съставите на тези престъпления са включени в общите наказателни закони. Няма съвременна държава в света с развити въоръжени сили, която да не предвижда съществуването на военни съдилища. Това с пълна сила важи за периодите на война или водене на бойни действия. Много малко са държавите, в които не съществуват военни съдилища за мирно и военно време. Практиката показва, че съществуването на военните съдилища не противоречи на нормите на международното право и стандарти, стига да отговарят на същите изисквания както и обикновените съдилища. Основните плюсове на военните съдилища, които са включени в системата на съдилищата в общата юрисдикция са, че военните магистрати, както и останалите магистрати от съдилищата от общата юрисдикция отговарят на едни и същи изисквания, че са независими от изпълнителната власт, че се подобрява достъпността до правосъдие, повишава се качеството на произнесените съдебни актове, понеже делата се разглеждат от квалифицирани магистрати, които са запознати със спецификата на военната служба и са се специализирали при разглеждането на тази категория дела. Водещото е, че като военнослужещи военните магистрати, притежаващи професионални знания за военната служба и въоръжените сили са способни квалифицирано да разглеждат наказателни дела. Отсъствието на професионални знания и военна подготовка във военните съдии, прокурори и следователи може да доведе до необективност и грешки при разглеждането на делата. Когато военните съдилища са изведени извън системата на общата юрисдикция обикновено се стига до такива негативни моменти като конкуренция между самостоятелни съдебни подсистеми за приоритетно положение в съдебната система, трудности и конкуренция при разграничаване на подсъдността им. Поради тази причина най-доброто решение е специализацията на военните съдилища да се извършва в единната система на съдилищата от общата юрисдикция. В Република България военните съдилища влизат в единната система на съдилищата от общата юрисдикция и това може да се оцени като положително.

СЪЩНОСТ , СЪСТОЯНИЕ И ЗАДАЧИ НА СЪВРЕМЕННОТО БЪЛГАРСКО ВОЕННО ПРАВОСЪДИЕ.

Формирането и развитието на институтите на съдебната власт, в това число и на специализираните съдилища, каквито са военните съдилища е един

от необходимите елементи на механизма за обезпечаване на съдебна защита, закрепена в чл. 117 от Конституцията на Република България.

Военните съдилища осъществяват правосъдието в българските въоръжени сили и военизираните ведомства. Те не образуват самостоятелен и обособен клон на съдебната власт, а заедно с районните, окръжните и апелативните съдилища влизат в системата на съдилищата от общата юрисдикция възглавявана от Върховния касационен съд. Също така съществуването на военни съдилища в България не противоречи на международното право и международноправните стандарти. Според точка 5 от Основните принципи за независимостта на съдебните органи, приети от Седмия конгрес на ООН на 06.09.1985г., утвърдени с резолюция на Общото събрание на ООН № 40/32 от 29.11.1985 г. всеки има право да бъде съден от обикновен съд или от съдилища, установени съобразно правните процедури. Не трябва да се създават съдилища, които не са установени в съответствие с правните процедури и имащи за цел замяната на компетенциите на обикновените съдилища или съдебните органи.

Функционирането на военните съдилища е предвидено в Женевските конвенции от 1949 г. и то се явява гаранция за спазване на международното право. Така според чл. 84 от Женевската конвенция относно третирането на военнопленниците от 12.08.1949 г. само военни съдилища могат да съдят военнопленник, освен ако законодателството на държащата в плен държава не предоставя специално правото на гражданските съдилища да съдят числящите се в състава на въоръжените сили на тази държава за същото престъпление в което обвинен военнопленникът. Конвенцията отхвърля и недопуска съд, който не предоставя основните признати гаранции за независимост и безпристрастност и в частност съдебна процедура, която не обезпечават на подсъдимия права и средства за защита. В Раздел VI, Глава III, има специална част посветена на съдебното преследване, в която са установени гаранции и изисквания към военните съдилища за справедлив и безпристрастен процес.

Според чл. 66 от Женевската конвенция относно закрилата на гражданските лица по време на война от 12.08.1949 г. в случай на нарушаване на наказателните разпоредби в окупираната територия, държавата окупатор може да изправя обвиняемите пред своите надлежно конституирани неполитически военни съдилища, ако те заседават в окупираните територии. Съгласно чл. 71 компетентните съдилища на окупиращата държава не могат да произнесат никаква присъда, която не е била предшествана от редовен процес. В чл. 64-78 от Конвенцията са предвидени механизми на функциониране на военните съдилища.

През 2003 г. въпросът за дейността и съдопроизводството на военните съдилища е разглеждан от Постоянния комитет на Съвета на Европа по правата на човека в Страсбург. В издадения на 16.06.2003 г. Меморандум за

съдопроизводството във военните съдилища³, за резултата на обсъжданията, при които е анализирана практиката на Европейския съд по правата на човека е направен извод за това, че съществуването и функционирането на военни съдилища в държавите-страни по Европейската конвенция за защита на правата на човека само по себе си не противоречи на задълженията на тези държави в случаите, когато съдопроизводството във военните съдилища съответства на изискванията на чл. 5, 6 и 14 от Конвенцията. Отбелязано е, че окомплектованият с военнослужещи военен съд също се явява независим и безпристрастен съд, ако съдиите са обезпечени от закона, способите за тяхното назначаване и наличие на гаранции против натиск върху съда отвън са същите като при всички други съдии в съответствие с действащото законодателство, а съдопроизводството се осъществява в общ за всички съдилища ред. Посочено е, че като аспекти според Европейския съд по правата на човека, които могат да предизвикат съмнение в независимостта на военните съдии се явява например тяхната принадлежност към въоръжените сили и е даден пример, че още един недостатък по отношение на независимостта на военния съдия и в частност в Турция е това, че "той по своето положение в йерархията на военните длъжности е подчинен на висшестоящия военен командир и/или командира на съответните войскове части. Той не е по никакъв начин освободен от зависимостта от посочените лица".⁴

Съгласно чл. 117 на Конституцията на Република България съдебната власт защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата. Военните съдилища са включени в системата на съдилищата от общата юрисдикция и са постоянно действащи за мирно и военно време съгласно чл. 119 от Конституцията и чл. 61 от ЗСВ. Военната прокуратура е включена в състава на българската прокуратура и също влиза в съдебната власт. Съгласно чл. 126 от Конституцията структурата на прокуратурата е в съответствие с тази на съдилищата.

Законът за съдебната власт конкретизира елементите на съдебната система и според чл. 61 съдилищата в Република България са районни, окръжни, административни, военни, апелативни, Върховен касационен съд и Върховен административен съд. Съгласно чл. 63, ал. 1 от ЗСВ военните съдилища разглеждат делата като първа инстанция. Военно-апелативният съд разглежда като втора инстанция обжалваните актове по дела на военните съдилища. Върховният касационен съд е касационна инстанция по отношение актовете на военно-апелативния съд.

³ Court Proceedings before military Courts. Secretariat memorandum prepared by the Directorate General of Human Rights – DG II.

http://www.coe.int/t/e/human_rights/cddh/3_committees/01.%20steering%20committee%20for%20human%20rights%20%28cddh%29/04.%20working%20documents/2003/2003_015AddIII_en.asp 09:00, 03.03.2010.

⁴ Пак там. Също Case of SAHINER v. TURKEY, 25/09/01.

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=CASE%20%7C%20OF%200%7C%20SAHINER%20%7C%20v.%20%7C%20TURKEY&sessionid=47920655&skin=hudoc-en> > 11:15, 03.03.2010.

Съдебната власт, касаеща военното правосъдие е тризвенева и триинстанционна – военни съдилища, които са приравнени на окръжните съдилища – разглеждат делата като първа инстанция. В момента в Република България има 3 военни съдилища – Софийски военен съд, Пловдивски военен съд и Сливенски военен съд. Военните съдилища действат на териториален признак.

За извършените престъпления от военнослужещи и от полицейски служители в чужбина по време на мисия компетентен е Софийският военен съд.

Второто звено е Военно-апелативният съд, който е със седалище София. Той се явява въззивна инстанция по наказателните дела от общ характер на военните съдилища и касационна инстанция по отношение на наказателните от административен характер дела на военните съдилища. Трето звено е Върховният касационен съд, който разглежда като касационна инстанция наказателните дела от общ характер по делата на военно-апелативния съд. След закриването на Военната колегия през 1998 г. делата се разглеждат от общата Наказателна колегия на ВКС. Кой актове на военно-апелативния съд могат да се обжалват пред ВКС се определя в процесуалния закон, а това е Наказателно-процесуалният кодекс.

Анализът на формирането и развитието военното правосъдие като специализирана юрисдикция показва, че то е важен елемент в системата на правосъдните органи, целящ да гарантира нормално протичане на обществените и служебни отношения във въоръжените сили. Под специализиран съд следва да се разбира държавен орган осъществяващ съдебна власт и притежаващ изключителна компетентност (подведомственост, подсъдност) при разглеждане на определени категории дела.

Целесъобразността от функционирането на военните съдилища като специализирани съдилища в системата на съдилищата от общата юрисдикция е обусловена от редица фактори, които могат да способстват за подобряването на българското правосъдие. Основните от тях са, че се подобрява достъпността до правосъдие, повишава се качеството на произнесените съдебни актове, понеже делата се разглеждат от квалифицирани магистрати, които са запознати със спецификата на военната служба и са се специализирали при разглеждането на тази категория дела. Водещото е, че като военнослужещи военните магистрати, притежаващи професионални знания за военната служба и въоръжените сили са способни квалифицирано да разглеждат наказателни дела. Отсъствието на професионални знания и военна подготовка във военните съдии, прокурори и следователи може да доведе до необективност и грешки при разглеждането на делата.

Военните съдилища като специализирани съдилища следва да се разграничават от извънредните съдилища, които макар и да имат по формални признаци много общо със съдилищата със специализирана юрисдикция, но принципно се различават от тях и от съдилищата от общата юрисдикция. Извънредните съдилища, учредявайки се най-често за разглеждане

на наказателни дела се създават в условията на диктатури и авторитарни режими, обикновено да реагират на дадени политически проблеми, за разрешаването на които по някакви причини не може да се използват съществуващите в държавата редовни съдилища. Дейността на извънредните съдилища се съпровожда с погазване на законността, отказ от основополагащите принципи на правосъдието – независимост на съда, намеса на изпълнителната власт в неговата дейност, гласност, състезателност и др. Съгласно чл. 119, ал. 3 от Конституцията на Република България извънредни съдилища не се допускат.

В съответствие с Конституцията на Република България и действащото законодателство военните съдилища осъществяват съдебната власт независимо. Военните съдилища са самостоятелни и независими от органите на изпълнителната власт, включително и от органите на военното управление, способни са да бъдат гаранتي на законността в такива важни държавни структури като българските въоръжени сили и другите военизирани ведомства като Националната разузнавателна служба и Националната служба за охрана.

Върху организацията и дейността на военните съдилища напълно се разпространяват всички принципи на правосъдието – осъществяване на правосъдие само от съдилища, назначаемост на съдиите, прокурорите и следователите, равенство на всички пред закона и съда, гласност, състезателност и равноправие на страните, презумпция за невинност, обезпечаване на подсъдимия правото на защита, независимост на съдиите и подчинението им единствено на закона. Военните съдии, прокурори и следователи осъществяват своите функции във военната сфера където действа единоначалие и отношения на субординация, но не зависят от военните власти и от другите властнически структури. Изискванията на Закона за съдебната власт към военните съдии, военните прокурори и военните следователи са същите както и при тези от останалите цивилни съдии, прокурори и следователи. Военните съдии, военните прокурори и военните следователи, както и останалите съдии, прокурори и следователи се назначават, повишават, понижават, преместват и освобождават от Висшия съдебен съвет. В Закона за съдебната власт изрично е подчертано, че военните прокурори и следователи при осъществяване на дейността си са независими от военните органи. Българските военни съдилища и военни прокуратури са напълно изведени от административно подчинение на военното командване. Със сега действащия Закон за отбраната и въоръжените сили (2010 г.) присвояването на първо офицерско звание, повишаването в по-горно звание или понижаването в звание се извършва от съответния ръководител на военен съд или военна прокуратура, а за военните магистрати, които са висш команден състав, удостояването им с висши военни звания, повишаването или понижаването в звание се извършва с указ на Президента на републиката. Финансовото и материално-техническото осигуряване на военните съдилища и военните прокуратури се извършва от Висшия съдебен съвет.

Българските военни съдилища като самостоятелни и независими от органите на изпълнителната власт, включително и от органите на военно управление напълно съответстват на всички международноправни норми и изисквания на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи.

В своята дейност при разглеждането на делата военните съдилища се ръководят, както и останалите съдилища от общата юрисдикция от същото материалноправно и процесуално правно законодателство – Наказателния кодекс и Наказателно-процесуалния кодекс, а техните актове в крайна сметка, наравно с останалите съдилища могат да се обжалват на общо основание пред Върховния касационен съд. Особеността на военните съдилища се състои в това, че те осъществяват правосъдие в специфичните условия на въоръжените сили и военизираните ведомства.

Военните съдилища са създадени на териториален принцип по местата на дислокацията на военните формирования на въоръжените сили и военизираните ведомства.

Такива принципи на организацията на българските военни съдилища се различават от някои съществуващи в света военни съдилища, където военните съдилища образуват отделна система, влизат в състава на въоръжените сили, разглеждат дела въз основата на специално законодателство, изключено от общото законодателство и по много въпроси при осъществяване на правосъдие са подчинени на военното ведомство.

Изхождайки от това, че военните съдии, прокурори и следователи работят в условия, в които действат въоръжените сили, за да се обезпечи тяхната мобилност и близост до войските, готовност да се действа по всяко време (мирно или военно време), при екстремални ситуации е предвидено, че военните съдии, военните прокурори, военните следователи и част от техните сътрудници се намират на военна служба, поради което на военните магистрати се присвоява офицерско звание, което е основната принципна разлика на военните съдилища и военни прокуратури от останалите съдилища и прокуратури.

Към настоящия момент на българските военни съдилища съгласно чл. 396 НПК са подсъдни делата за престъпления, извършени от военнослужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България; генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства; резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба, гражданските лица на служба в МО, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Националната служба за охрана, в Националната разузнавателна служба, при или по повод изпълнение на службата им. Граждански лица за извършено престъпление в съучастие с посочените лица са подсъдни на военните съдилища Съгласно чл. 37, ал. 3 НПК на военните съдилища – конкретно на Софийския военен съд са подсъдни и делата за престъпления, извършени от въоръжените

сили и от служещи в МВР, които участват в международни военни или полицейски мисии в чужбина. До изменението на НПК (ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 109 от 23.12.2008г.) на военните съдилища бяха подсъдни държавните служители и лицата работещи на трудово правоотношение в Държавна агенция „Национална сигурност” и служещите в МВР за извършени престъпления при или повод службата им.

В компетентността на военните съдилища, конкретно на техните председатели или упълномощени от тях заместник председатели е издаването на писмено разрешение за използване на специални разузнавателни средства по отношение на военнослужещи при условията и реда на Закона за специалните разузнавателни средства. В хода на досъдебното производство мярка за неотклонение „задържане под стража”, както и искане за нейното променяне от обвиняемия или от неговия защитник, по водено наказателно производство по отношение на лице подсъдно на военен съд се взема, респективно изменя от съответния първоинстанционен военен съд. Също така при дела подсъдни на военните съдилища, където е необходим съдебен контрол – като даване на предварително разрешение и последващо одобрение при извършено претърсване, обиск, изземване, разпит пред съдия, това се извършва от военни съдии от съответния първоинстанционен военен съд или от първоинстанционен военен съд, в района на който се извършва действието.

Задачите на военното правосъдие в значителна степен са сходни със задачите на другите съдилища от общата юрисдикция. Те са общо определени в чл. 117 от Конституцията, че съдебната власт защитава правата и законните интереси на гражданите, юридическите лица и държавата. В областта на наказателното правораздаване те са детайлизирани в Наказателно-процесуалния кодекс – чл. 1 – да се осигури защитата от престъпни посегателства срещу Република България, срещу живота, свободата, честта, правата и законните интереси на гражданите, както и срещу правата и законните интереси на юридическите лица. С оглед спецификата на въоръжените сили основната задача на военните съдилища е да осъществяват правосъдие при извършени престъпления от военнослужещи или приравнени на тях лица, засягащи нормалното протичане на обществените отношения свързани с въоръжените сили.

РОЛЯ НА ВОЕННОТО ПРАВОСЪДИЕ. АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ.

Основната дейност и роля на военните съдилища в съответствие с действащото законодателство е свързана с разглеждането на наказателни дела свързани с извършени престъпления от военнослужещи, генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства; резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба; гражданските лица на служба в МО, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Националната служба за охрана, в Националната разузнавателна служба, при

или по повод изпълнение на службата им. В Република България за разлика от военни съдилища на други държави като например Руската федерация военните съдилища не разглеждат граждански и административни дела свързани с въоръжените сили. Подведомствеността и подсъдността по такива дела в България се определя от Гражданския процесуален кодекс – на районните и окръжните съдилища като първа инстанция и от Административнопроцесуалния кодекс – съответно на административните съдилища.

С измененията на НПК от края на 2008 г. от подсъдността на военните съдилища се иззеха делата за престъпления извършени от служителите и сътрудниците на МВР и ДАНС и се ограничи подсъдността им. Единственият мотив към проекта за изменение и допълнение на НПК през м. декември 2008 г. е това, че произтича от девоенизацията на МВР, извършена през 2006 г. В същото време на военните съдилища се гледаше като на военни структури, намиращи се извън съдилищата на общата юрисдикция, както на някакви извънредни съдилища. В действителност това не съответства на реалността.

В резултат на промяната на подсъдността, както и след отмяната на задължителната военна служба рязко намаля броят на делата разглеждани във военните съдилища. Това обстоятелство доведе до намаляването на военните съдилища, като две от тях (Военен съд – Варна и Военен съд – Плевен) бяха закрити, считано от 01.04.2014 г. В тази трансформация има резон, тъй като съществуващата система на военните съдилища беше изградена през 1955 г. по времето на Варшавския договор при поддържане на въоръжени сили за мирно време с численост над 100 000 души и с подсъдност на служители на МВР. Радикалните промени след 1989 г. доведоха до качествено ново състояние българските въоръжени сили и в органите на МВР. Това следваше да се отчете и при военните съдилища. След 2008 г. се получи така, че военните съдилища бяха с най-ниска натовареност.

От основно значение за функционирането на военните съдилища е числеността на въоръжените сили и дислокацията на военните формирования. Подсъдността на военните съдилища е специална и се определя от качеството на субекта на престъплението.

Съгласно Плана за развитие на въоръжените сили на Република България, приет с ПМС № 333 от 29.12.2010г., в сила от 07.01.2011 г., числеността на българските въоръжени сили следва да се редуцира до 31.12.2014 г. от 44 100 души (численост към 31.12.2010 г, от които 34 700 – военнослужещи, 9 400 – цивилни служители) до не по-малко от 37 100 души и до 3 400 резервисти (от които военнослужещи – не по-малко от 29 000 души, цивилни служители – до 8 100 и резервисти – до 3400). Смята се, че това ще е последната редукция на личен състав във въоръжените сили, а през 2015 г. ще се пристъпи към модернизация на въоръжените сили, да се постигнат изискванията за съвместимост в НАТО. Вижданията са, че последните съкращения на личен състав ще приключат до 31.12.2014 г.

Основните структури на българските въоръжени сили са дислоцирани във войскови райони, разпределени на територията на страната. В тези райони са разположени елементи на инфраструктура за отбрана, осигуряваща ежедневната дейност и бойната подготовка на военните формирования.

Структура на Военно-апелативния съд

Структурата на Военно-апелативния съд е следната: Председател, заместник председател, 5 съдии и съдебна администрация от 16 души: съдебен администратор, главен счетоводител, служител по сигурността на информацията експерт „Връзки с обществеността”, завеждащ служба „Съдебни секретари”, 4 съдебни секретари, съдебен деловодител-компютърна обработка на данни, деловодители – 3, домакин, шофьор, куриер и чистачка.

Правораздавателна дейност

Понеже правораздаването е основната и най-съществена дейност на всеки съд, бързината на съдопроизводството и качеството на съдебните актове, са едни от основните показатели за ефективността и състоянието на Военно-апелативния съд.

Удачен е кратък и обобщен коментар на основни показатели от съдебната дейност на Военно-апелативния съд. През 2013 г. броя на постъпилите за разглеждане по реда на въззивното производство са 117 дела, насрочени за разглеждане са 125, при 144 за 2012 г. и 119 за 2011 г. Тоест в сравнение с 2012 г. има намаляване на делата, но е по-високо в сравнение с 2011 г.

Относно бързината при разглеждането и решаването на постъпващите във Военно-апелативния съд дела, данните сочат, че 95,83 % от свършените дела са приключили в 3 месечен срок от образуването им (свършени 120 второинстанционни дела, приключени до 3 месеца – 115 дела). Налице е ритмичност и бързина, без това да се отрази на качеството на съдебните актове.

През 2013 г. Военно-апелативният съд е постановил общо 46 решения, подлежащи на касационно обжалване. От тях са обжалвани 22, като изцяло или отчасти са отменени 6 решения, а 1 е изменено от ВКС. В сравнение с 2012 г. са постановени 65 решения, подлежащи на касационно обжалване, като от тях са обжалвани пред ВКС 42, от които изцяло или отчасти са отменени 11 решения, а 7 са изменени. Тоест налице е един сравнително висок процент на отменените и изменените съдебни актове: 31,42 %. За подобряването на дейността в тази насока съм посочил мерки в раздела „Набелязване на цели за развитието и мерки за тяхното достигане” на настоящата концепция.

По отношение на натовареността и това е всъщност най-сериозния проблем пред Военно-апелативния съд и всички военни съдилища в страната нещата не изглеждат никак добре. В това отношение към военното правосъдие са отправени най-много критики.

В Анализа на натовареността на органите на съдебната власт през 2013 г. (съдилища), Приет от ВСС с решение по Протокол № 18 от 17.04.2014 г. е акцентирано, че с най-ниска натовареност е Военно-апелативния съд – 1,49 броя, при 11,45 бр. дела на АС – София, 7,80 бр. на АС – Варна, 6,37 бр. на АС – Пловдив, 6,19 бр. на АС – Бургас, 6,62 на АС – В. Търново и 2,72 бр. на Апелативния специализиран съд.

Същото е положението и при военните съдилища. Средната натовареност по щат на военните съдилища за 2013 г. е 4,22 бр. дела за разглеждане при 4,81 за 2012 г. С най-голяма натовареност от тях е Пловдивски военен съд – 13,62 бр. В Софийски военен съд на един съдия се падат 2,24 бр. дела, 1,82 бр. – в Сливенски военен съд, 1,78 бр. във Варненски военен съд и 1, 64 бр. в Плевенски военен съд.

Поради тази причина – много ниската натовареност на българските военни съдилища се закриха с Решение на Висшия съдебен съвет Плевенски военен съд и Варненски военен съд, считано от 01.04.2013 г. С това решение за закриване на две от петте военни съдилища се възложи на комисията по натовареност при ВСС да следи натовареността на оставащите три военни съдилища и през април 2015 г. да представи подробен анализ за натовареността им, заедно с предложения за продължаване на реформата на органите на военното правораздаване.

Причините за много ниската натовареност на военните съдилища в България са обективни и не зависят от тях. На първо място това е ограничаването на подсъдността им, като бяха изведени от нея служителите на МВР. Това ограничаване не беше продиктувано от каквато и да е обективна необходимост и не подобри правосъдието. Всъщност то доведе до създаване на значителни затруднения на останалите съдилища, прокуратури и следователи при разглеждането на такива дела с оглед специфичната материя. От друга страна отмяната на задължителната военна служба и значителните съкращения в българските въоръжени сили доведе до драстично намаляване на работата на военните прокуратури, а от там и на внесените във военните съдилища дела.

В същото време към идеята да се закриват военни съдилища не следва да се прибегне без задълбочен и подробен анализ на натовареността на съда, както и на дислокацията на военните формирования в съдебния район на военния съд. Идеята относно оставането на 2 или 3 военни съдилища, т.е. дали да не се закрие и Сливенски военен съд следва много внимателно и задълбочено да се анализира и обсъди. Действително натовареността е особено важна, но от друга страна военните съдилища служат за осъществяване на правосъдието във въоръжените сили и в тази връзка те са пряко свързани с дислокацията на военните формирования. Действително по-голямата част от формированията на българските въоръжени сили са дислоцирани в съдебните райони на Софийски и Пловдивски военен съд, но в състава на въоръжените сили влизат и Военно-морските сили, които са дислоцирани основно край гр. Варна и гр. Бургас. Командването на военноморските сили за разлика от командванията на

сухопътните войски и военновъздушните сили, които се намират в гр. София, се намира в гр. Варна. Ето защо ако се закрие например Сливенски военен съд, ще се ограничи сериозно достъпът до правосъдие по отношение на военноморските сили. Друг вариант е при положение, че се закрие Сливенски военен съд, на място може да се разкрие отделение на военния съд, в чийто съдебен районен ще бъде придаден района на Сливенския военен съд, подобно на следствените участъци на военно-окръжните прокуратури. Исторически това се е случвало - в съдебните райони на военните съдилища да се създават техни териториални отделения.

Следва обаче да се има предвид, че след 01.01.2015 г. ще приключат съкращенията на постоянния личен състав в българските въоръжени сили. Освен постоянния състав, въоръжените сили ще се попълват и с резервисти.⁵ Освен това с оглед последните събития в международното пространство, НАТО препоръча на страните-членки, вкл. и България да увеличат военния си потенциал. Друга важна особеност в момента е, че българските въоръжените сили участват с малко количество личен състав в няколко мисии в чужбина. Според концепцията на НАТО нашите въоръжени сили за в бъдеще ще участват в повече мисии. Това също следва да се има предвид.

В тази връзка следва да се направи извода, че ниската натовареност на военните съдилища в момента е достигнала до най-ниската си точка и че тенденцията за нейното намаляване ще приключи, поради процесите протичащи в българските въоръжени сили. На тази основа може да се възприеме, че е налице конкретен установен показател (натовареността) за база на структурна реформа.

Състояние и структура на военните съдилища

След 01.04.2014 г. в Република България има три военни съдилища със седалища гр. София, гр. Пловдив и гр. Сливен.

---

⁵ За увеличаване на отбранителните способности на въоръжените сили в мирно и военно време функционира резерв на въоръжените сили. Комплектуването и функционирането му се регламентира от Закона за резерва на въоръжените сили на Република България. Резервът на въоръжените сили се комплектува на доброволен и на задължителен принцип. Доброволният принцип се прилага за български граждани, които са изявили желание да служат в резерва или да предоставят техника за определен период от време при условия и по ред, определени в закона и със сключения договор. За срока на действие на договора българските граждани придобиват статус на резервисти. Задължителният принцип се прилага за български граждани, които не са със статус на резервисти, но имат военна или друга специална подготовка или притежават техника и могат да получат мобилизационно назначение. Гражданите придобиват статус на запасни. Службата на резервистите в доброволния резерв е два вида - активна служба и разположение за активна служба. Активната служба включва период от време, през който резервистът е извикан за изпълнение на задачи в състава на военните формирования от въоръжените сили или за придобиване на военна специална подготовка, за обучение в курсове за повишаване на квалификацията или за преквалификация. Службата в запаса е период от време, през който запасните с мобилизационно назначение имат готовност за изпълнение на задачи при обявяване на положение на война или на военно положение в съответствие с получената повиквателна заповед, и запасните и техниката-запас без мобилизационно назначение имат готовност за изпълнение на задачи във военно време след получаване на повиквателна заповед. Запасните при обявяване на положение на война или на военно положение следва да се явят във военни формирования или структури за допълване на въоръжените сили, посочени в повиквателната заповед.

ВОЕНЕН СЪД – СОФИЯ

През 2013 г. Софийският военен съд се състои от председател, зам. председател, 7 съдии и съдебна администрация от 27 служители. Постъпили са за разглеждане 242 дела и са свършени 224 дела. Следва да се има предвид, че делата в Софийския военен съд ще се увеличат поради закриването на Плевенския военен съд, тъй като правоприменик на последния е Софийски военен съд.

ВОЕНЕН СЪД – ПЛОВДИВ

През 2013 г. Пловдивският военен съд се състои от председател, зам. председател 3 съдии и съдебна администрация от 16 служители, като има свободна незаета 1 щатна бройка за съдебен служител. Постъпили са за разглеждане 817 дела и са свършени 796 дела.

ВОЕНЕН СЪД - СЛИВЕН

През 2013 г. Сливенският военен съд се състои от председател, зам. председател, 3 съдии и съдебна администрация от 11 служители. Постъпили са за разглеждане 109 дела и са свършени 107 дела. И тук също следва да се има предвид, че делата в Сливенския военен съд ще се увеличат поради закриването на Варненския военен съд, тъй като правоприменик на последния е Сливенски военен съд.

Изводът, който може да се направи за дейността на тези съдилища, е че те правораздават бързо, като това не се отразява на качеството на поставените съдебни актове. Основният проблем при тях е ниската натовареност, за която изложихме по-горе нашите съображения.

Набелязване на цели за развитието и мерки за тяхното достигане

Основни предизвикателства:

- **Завършване на етап от Трансформацията на военните съдилища в частта, касаеща структурното реформиране на системата за военно правосъдие.** Доколкото реформата във Въоръжените сили е в заключителен етап, то може установени показатели като натовареността на военните съдилища да се приемат за база на структурната трансформация на военното правораздаване
- **Еволюция на заплахите и нови заплахи към сигурността.** В новите условия военният характер на заплахите към сигурността определено еволюира и е налице необходимост от адаптиране на системата за юридически мерки за противодействие на тези заплахи.

- **Постоянната трансформация на Въоръжените сили** е възприета концепция за тяхното развитие и може да провокира адекватна трансформация на правораздавателната система.
- **Еволюция на правото и законодателството** е непрекъснат процес, който безспорно ще има отражение върху дейността и организацията на военните съдилища.

В тази връзка основната ми цел при евентуален избор ще бъде да се гарантира върховенството на закона и да се достигне изцяло до европейските стандарти за независимост, ефективност, прозрачност и отчетност на българската съдебна система. Следва да се отбележи, че достигането на главната цел не е еднократен акт или завършен процес, а непрекъснат процес на трансформация в условията на развиваща се правораздавателна система.

По мое виждане тази трансформация следва да е плавна, гарантираща приемственост, адаптивност към динамиката на процесите във Въоръжените сили и цялата съдебна система и върховенство на закона.

Основни принципи за трансформация са:

- Прозрачност
- Унисон със спецификата на националния съдебен модел и европейските стандарти за правосъдие
- Приемственост
- Адекватност на спецификата на Въоръжените сили
- Професионализъм на кадровата политика
- Върховенство на закона
- Независимост
- Консенсус по приоритетите на трансформация
- Отвореност и адаптивност към развитието на правната концепция, наука и т.н.

Основни приоритети в краткосрочен план са уеднаквяване на съдебната практика и завършване на структурната трансформация. Към тези процеси следва да се добави и повишаването на квалификацията на магистратите от военните съдилища по причина, не че тази квалификация е ниска, а по-скоро, защото този процес е с перманентна важност. Подходящо е тези приоритети да се коментират по-подробно.

По отношение на уеднаквяването на съдебната практика следва да се отбележи, че Военно-апелативният съд в настоящия момент е един добре работещ механизъм. Заедно с другите елементи от системата на военното правосъдие – първоинстанционните военни съдилища успешно осъществява правосъдието в българските въоръжени сили и военизираните ведомства.

Отчитайки сравнително високия процент (31,42 %) на отменени и изменени съдебни актове, постановени от Военно-апелативния съд през 2013 г. следва да се предприемат мерки за намаляване на отменените и изменени съдебни актове. За тази цел следва да се обсъдят внимателно всички отменени и изменени съдебни актове, да се установят причините (обективни или субективни) за отмяната или изменението им, след което веднага да се набележат конкретни, точни и ясни мерки за недопускане на такива случаи. Съдебната практика на Военно-апелативния съд следва да се уеднакви със съдебната практика на ВКС. В тази връзка следва да се уеднакви и съдебната практика на Военно-апелативния съд. Периодично на общите събрания на съдиите във Военно-апелативния следва да се анализира и обобщава съдебната практика на съда, като резултатите се изпратят и на първоинстанционните военни съдилища и военно-окръжни прокуратури. Би било от изключителна полза веднъж в годината (или повече пъти) да се провеждат срещи на всички военни съдии в страната, като на тях може да бъдат поканени и военни прокурори и военни следователи, като се обсъжда съдебната практика и както и да се обсъждат значимите проблеми, водещи до разнородна или противоречива съдебна практика.

По отношение на втория приоритет очевидна е необходимостта от завършване на процеса на структурна трансформация на системата за военното правораздаване. Силен аргумент в тази полза е приключването на аналогичните процеси във Въръжените сили. В тази дейност ролята на Военно-апелативния съд и в частност на неговия ръководител са ограничени. Въпреки това тяхната експертиза е удачно да се отчете. В тази връзка ролята на председателя на Военно-апелативния съд е да генерира процес на формиране на адекватно и професионално предложение към Висшия съдебен съвет. При това предложението следва да е плод на широк консенсус в системата на военното правораздаване и да гарантира приемственост по отношение на добрите практики. В частност мястото на председателя е като лидер на процеса, а не като автор на предложението. Доколкото са възможни широк кръг от алтернативи, вариращи в диапазона от нищо да не се прави - до закриване на военните съдилища или откриване едно съдилище с териториални отделения, то концепцията следва да се въздържа от конкретизиране на предложението и да акцентира на необходимостта от задълбочен анализ и дискусия по проблема.

Що се касае до поддържането на ниво на професионална компетентност следва да се отбележи, че във Военно-апелативния съд, както и в останалите военни съдилища работят високо квалифицирани юристи. Имам идея да бъде създаден към Военно-апелативния съд ресурсен център, но не като структурно звено, а като функция и дейност, който да бъде център на организация на професионалната квалификация не само на съдиите и служителите от този съд, но и на съдиите и служителите от трите първоинстанционни военни съдилища. Това ще способства за повишаване квалификацията на магистратите и служителите, а също и за уеднаквяване на

практиката на съдилищата. Военните съдилища са свързани с организацията и функционирането на българските въоръжени сили. Една от трите основни мисии⁶ на българските въоръжени сили е подкрепа на международния мир и сигурност. В изпълнение на тази мисия редовно се изпращат български военни контингенти извън страната. От своя страна това е свързано със стриктно спазване на Международното хуманитарно право. Следва да се повиши и правната квалификация на военните магистрати по отношение и на Международното хуманитарно право, тъй като това е от важно значение за правосъдието осъществявано по повод на престъпления, извършени при мисия или бойна обстановка извън страната.

Заклучение

На базата на натрупания от мен практически опит като военен магистрат, а и също и на базата на проведените от мен научни изследвания в областта на българските военни съдилища и военните съдилища в съвременния свят съм направил следните изводи за българските военни съдилища:

1. Юридическият компонент на страната, както и съдебната система трябва хармонично да се вписват в структурата на държавата, а не да бъдат механично налагани. За това е необходимо ясно, без каквито и да е конюнктурни и егоистични съображения да се разработят и установят основните принципи за развитие на съдебната система в България. Това е сложна задача за решаването на която е необходимо да се отчитат националните ценности и интереси, геополитическите приоритети, членството на България в Европейския съюз и НАТО и интеграционните процеси, свързани с тях.

2. По силата на Конституцията на Република България, Закона за съдебната власт, НПК и останалото законодателство е създадена солидна правна база за дейността на българските военни съдилища. Осъществяването на съдебната власт от военните съдилища е необходима реалност, обусловена от конституционното разделение на властите. На законово ниво е гарантирана самостоятелността и независимостта на военните съдилища от органите на изпълнителната власт, способни да бъдат гарант на законността в един от най-важните държавни механизми в България каквито са нейните въоръжени сили.

3. Българските въоръжени сили могат успешно да действат и да изпълняват поставените пред тях задачи само тогава, когато в тях се поддържа основан на законите здрав военен ред и висока военна дисциплина, когато личността, правата и законните интереси на военнослужещите са защитени. Спецификата на военната служба е обусловила при военнослужещите на установяването на особен ред при изпълнение на своите служебни дейности, който не се среща в другите сфери на дейност. Това налага съществуването на адекватен комплекс от мерки за отговорност при извършени престъпления в тази

---

⁶ Мисиите (ролите) на българските въоръжени сили са три: отбранителна, подкрепа на международния мир и сигурност, принос към националната сигурност в мирно време.

сфера, регламентирани от Наказателния кодекс в неговата обща и особена части. Изпълнението на тези задачи е възложено на държавните органи осъществяващи съдебната власт. Такива органи на държавната власт са военните съдилища.

4. Конституцията на Република България въз основа на принципа на разделение на властите е закрепила самостоятелността на функциониране на съдебната власт в глава 6 и е определила основните принципи на функциониране на съдилищата и прокуратурата, които в пълен обем се разпростират и върху военните съдилища и прокуратури. Вече се спомена, че българското законодателство е гарантирало на военните съдилища еднаква степен на независимост, както и при обикновените съдилища, което е още един довод за признаването им на надлежен орган способен да осъществява правосъдие. Като правосъдни органи военните съдилища изпълняват единните за всички съдилища от органите общата юрисдикция задачи. Обаче осъществяване на правосъдието в армията изисква добро познаване на живота и дейността на войските, военното законодателство, уставите, ръководните документи в сферата на отбраната и въоръжените сили, конкретните условия на живота и дейността на войските. Военните съдии, прокурори и следователи следва да бъдат готови да действат при всякаква обстановка и извънредни условия, имайки за това съответните знания и военна подготовка. Това са обективни условия които изискват и позволяват ефективно да се осъществява правосъдието в такива специфични условия, при които дейността на останалите общи съдилища е невъзможна.

5. В такъв вид българските военни съдилища, наред с другите съдилища се явяват специализирани съдилища на общата юрисдикция, на които е определена по силата на закона специална подсъдност. Специалната подсъдност се изразява в предоставянето на военните съдилища като на държавни органи правомощията по разглеждане на отнесени към тяхната компетентност дела по повод извършени престъпления от изчерпателно посочен кръг лица при спазването на общите процесуални форми, гарантиращи законността, обосноваването и справедливостта на постановените съдебни актове.

Необходимостта от съществуването на военните съдилища се потвърждава от световната практика, а също и от историческия опит на дейността на българските военни съдилища. Военните съдилища, респективно военните прокуратури заемат важно място и играят важна роля в съвременната система на съдебната власт в България, обезпечавайки надлежното ѝ функциониране в българските въоръжени сили. Само военните съдилища могат качествено да изпълнят тази задача осъществявайки правосъдие на необходимото високо ниво.

ИЗГОТВИЛ КОНЦЕПЦИЯТА:

(ПЛАМЕН ПЕТКОВ, Д-Р)